

ทายาทช่างศิลปหัตถกรรม

นางลัดดา ชูบัว
ประเภทเครื่องทอ (ผ้าทอนาหมื่นศรี)
จังหวัดตรัง

“ภูมิใจที่ได้สืบทอดเอกลักษณ์ผ้าทอนาหมื่นศรี
ที่บรรพบุรุษคิดค้นขึ้น จึงอยากอนุรักษ์งานทอผ้านี้
เก็บไว้ให้ลูกหลานต่อไป”

นาหมื่นศรีเป็นชื่อตำบลหนึ่งในอำเภอนาโยง จังหวัดตรัง ชุมชนที่มีชื่อเสียงในด้านการทอผ้าพื้นเมือง ถึงแม้ชาวบ้านจะยึดอาชีพเกษตรกรรมเป็นหลัก แต่เมื่อถึงคราวว่างเว้นจากการทำงาน แทบทุกครัวเรือนจะขึ้นทอผ้าเพื่อไว้ใช้สอยกันเองในครอบครัว เป็นการประหยัดรายจ่ายและเพิ่มรายได้โดยไม่ยากนัก

“ผ้าทอบ้านนาหมื่นศรี” เอกลักษณ์ผ้าทอพื้นบ้านที่มีการสืบทอดมานานนับ 200 ปี เป็นผ้าทอถิ่นใต้ที่มีความโดดเด่นด้วยลายยกดอกกรวมถึงโครงสร้างของผืนผ้าที่มีความแตกต่างจากผ้าทอถิ่นอื่น คือ การเรียงเส้นด้ายยืนที่เป็นส่วนประกอบของผ้าตามโครงสร้าง ดังนี้ “ริมตีน” เป็นส่วนริมด้านนอกสุดของผ้า “แม่แครง” เป็นส่วนบริเวณที่ติดเข้ามาจากริมตีน มีลักษณะเป็นสี่พื้น “ลูกเกียบ” เป็นริ้วเล็กๆตามแนวยืน นับเป็นผ้าทอพื้นเมืองที่มีรูปลักษณ์เป็นเอกลักษณ์และสร้างชื่อเสียงให้แก่จังหวัดตรังมาอย่างยาวนาน

ผ้าทอนาหมื่นศรี ลายลูกเกี้ยว

การอนุรักษ์สืบสานภูมิปัญญา

นางลัดดา ชูบัว เกิดและเติบโตมาในครอบครัวช่างทอ โดยมีคุณยายทวดเป็นผู้ถ่ายทอดกระบวนการทำงานตั้งแต่การเดินด้าย กรอด้วย ชิดตะโก นางลัดดาฝึกฝนฝีมือมาตั้งแต่เล็กจนสามารถทอผ้าได้สำเร็จเป็นผืนแรกเมื่ออายุเพียง 12 ปี โดยเริ่มจากการทอผ้าขาวม้า พัฒนาต่อมาจนทอผ้าพื้นทางกระรอกได้สำเร็จ จากนั้นได้ใช้ความรู้ที่มีก้าวผ่านความยากในการเก็บลาย โดยได้รับการสอนจากครูบุญช่วย (ช่างทอที่มีชื่อเสียงของบ้านนาหมื่นศรี) กระทั่งสามารถทอ “ผ้ายกดอก” ที่ถือเป็นศาสตร์การทอที่ยากที่สุดได้สำเร็จ จึงยึดอาชีพทอผ้ามาจนถึงทุกวันนี้

แต่เมื่อชาวบ้านในชุมชนกลับเริ่มมีการทอผ้าน้อยลงและคนสืบทอดก็น้อยลงตามไปด้วย เนื่องจากความคิดที่ว่าทอผ้าหนึ่งผืนต้องใช้เวลานาน ได้ค่าตอบแทนต่ำและไม่คุ้มค่าต่อความเหน็ดเหนื่อย แต่ด้วยความรักและความผูกพันของนางลัดดาที่มีต่อผ้าทอนาหมื่นศรี จึงได้ทุ่มเทเวลาส่วนตัวเพื่อทำหน้าที่เป็นผู้ถ่ายทอดการทอทั้งด้านองค์ความรู้เรื่องลวดลาย และเทคนิคการทอ โดยใช้ประสบการณ์ความรู้ที่สั่งสมมาตลอดการทำงานกว่า 36 ปี ให้แก่คนในชุมชนอย่างต่อเนื่อง และเป็นผู้ควบคุมคุณภาพของผ้าเพื่อรักษามาตรฐานของผลิตภัณฑ์ พร้อมพัฒนาและอนุรักษ์ลวดลายดั้งเดิมของงานผ้าทอนาหมื่นศรี ได้แก่ ลายแฉ่วชิงดวง ลายครุฑ ลายนกการเวก ลายลูกเกี้ยว ซึ่งล้วนเป็นลวดลายอัตลักษณ์ของผ้าทอนาหมื่นศรี จังหวัดตรัง เพื่อให้คงอยู่คู่กับพื้นดินนาหมื่นศรีต่อไป

ภูมิปัญญาที่สะท้อนทักษะฝีมือเชิงช่าง

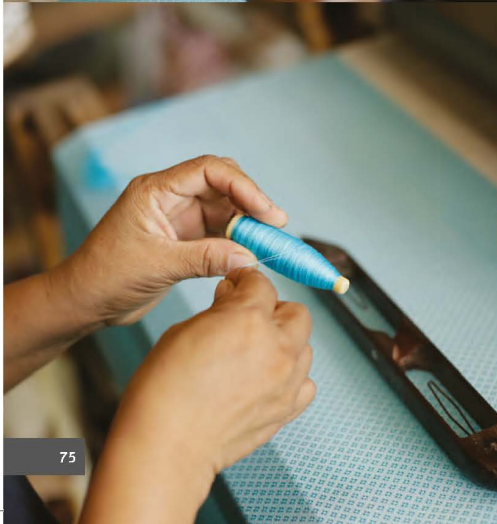
ผ้าทอนาหมื่นศรีแบ่งตามลักษณะโครงสร้างผืนผ้าเป็น 3 ประเภท ได้แก่ ผ้าพื้น ผ้าตา และผ้ายกดอก

ผ้าพื้น เป็นผ้าที่ใช้ด้ายยืนสีเดียว มีผ้าพื้นสีธรรมชาติและผ้าพื้นสีเหลือบ ผ้าทางกระรอกและผ้าล่องลายต่างๆ ได้แก่ ลายหัวพลู ลายดอกเข็ม ลายดอกข่อย

ผ้าตา เป็นผ้าที่มีด้ายยืนสลับสีกันตั้งแต่สองสีขึ้นไป มีลวดลาย ได้แก่ ลายตาสมุก ลายลูกโซ่ตาราง ลายตานก และลายดอกมุด

ผ้ายกดอก เป็นผ้าที่ใช้ด้ายพุ่ง 2 ชนิด ทำให้เกิดลวดลายด้วยวิธีการยกดอก

นางลัดดา ยังคงทอผ้าด้วยการใช้กี่พื้นเมืองผสมผสานกับกึ่งกระตุก ทำให้ทอผ้าได้รวดเร็วและสะดวกขึ้น โดยลักษณะของกึ่งกระตุก คือ ช่วงบนของกึ่งมีสายโยงตะกอกับโครงบนและมีสายกระตุกเวลาทอช่วงล่างมีเชือกโยงตะกอกับเท้าเหยียบเพื่อแยกเส้นด้ายยืน การทอที่กระตุกต้องใช้ทั้งสองมือและสองเท้า การทอจะต้องสัมพันธ์กันเป็นจังหวะ ซึ่งนับว่าเป็นทักษะฝีมือที่ต้องผ่านการฝึกฝนมาอย่างดี

โครงสร้างของ “ผ้าหมักดอก” เอกลักษณ์สำคัญของผ้าทอนาหมื่นศรี มีความพิเศษอยู่ที่โครงสร้าง 3 ส่วน ที่มีการเรียงเส้นด้ายยืนเป็นส่วนประกอบต่างๆ คือ ริมตีน แม่แคร่ และลูกเกียบ ถักทอด้วยลวดลายดั้งเดิมที่เป็นเอกลักษณ์ เช่น ลายยกดอก ลายแก้วชิงดวง ลายครุฑ ลายนกการเวก ลายลูกแก้วพุ่ง ลายดอกจัน การสร้างสรรค์ผลงานการทอผ้ายกดอกของนางลัดดา นอกจากจะแสดงให้เห็นถึงความสามารถเฉพาะตนของการทอลายผ้าอันเป็นเอกลักษณ์แล้ว ยังสะท้อนให้เห็นถึงวัฒนธรรมและวิถีชีวิตของชาวนาหมื่นศรีที่ผูกพันกับผ้าทอมาเป็นเวลานานอีกด้วย

ผ้าคลุมไหล่ ลายปลา

เอกลักษณ์ผลงานที่โดดเด่น

ลักษณะพิเศษของผ้าทอนาหมื่นศรีฝีมือนางลัดดาที่โดดเด่น คือ โครงสร้างของผืนผ้าที่นิยมทอด้วยการใช้ด้ายยืนสีแดง ยกดอกสีเหลือง ลวดลายที่เป็นเอกลักษณ์ของผ้าทอนาหมื่นศรี จังหวัดตรัง เช่น ลายแก้วชิงดวง ลายครุฑ ลายนกการเวก ลายลูกแก้วฝูง ในผ้าหนึ่งผืนนางลัดดาได้ผสมผสานลวดลายทั้ง 2 ลายไว้ด้วยกัน เช่น ลายแก้วชิงดวงผสมกับลายลูกแก้วฝูง ลายลูกแก้วผสมกับลายดาวล้อมเดือน ลายช่อสะกอผสมกับลายราชวัตร เป็นต้น ซึ่งการทอโดยผสมผสานทั้ง 2 ลวดลายในผ้าหนึ่งผืน ต้องใช้ไม้ยกดอกที่เก็บลายไว้กับเส้นยืนของกี่กระตุกเพื่อทอเป็นผืนผ้ามากขึ้นกว่าการทอแบบปกติเป็น 2 เท่า โดยปกติจะใช้ไม้ยกดอกประมาณ 10 - 25 ไม้ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับรายละเอียดของลวดลายของผ้าด้วย

ผลงานสำคัญๆ ที่มีความโดดเด่นและสร้างความภาคภูมิใจให้กับนางลัดดา คือ ผลงานลวดลายแก้วชิงดวง ซึ่งมีลักษณะลวดลายเป็นวงกลมหรือรูปไข่เกี่ยวร้อยทับกัน ภายในช่องที่เป็นใจกลางมีลูกแก้วฝูง 4 เม็ด ส่วนช่องที่เกี่ยวทับกัน 4 ช่อง ใน 1 วง จะมีลูกแก้วฝูงช่องละ 2 เม็ด ซึ่งจะอยู่ในเขตของวงกลม 2 วง เหมือนแก้ว 2 ดวง แ่งชิงกันอยู่ จึงเป็นที่มาของชื่อลาย

ผ้าทอนาหมื่นศรี ลายดอกจัน

ผ้าคลุมไหล่ ลายรวงข้าว

การถ่ายทอดความรู้และการพัฒนาผลงาน

นางลัดดา มีความภาคภูมิใจและตั้งใจที่จะถ่ายทอดการทอผ้าไหมมัดหมี่ให้กับรุ่นลูกหลาน ด้วยความรู้และประสบการณ์ที่สั่งสมมา พัฒนาผลงานควบคู่ไปด้วยโดยการแปรรูปผืนผ้าเป็นผลิตภัณฑ์ต่างๆ เพื่อตอบสนองความต้องการของผู้บริโภค อีกทั้งยังมีการนำเสนอสินค้าใหม่ๆ ที่ยังไม่มีในท้องตลาด เช่น ร่มลายผ้าขาวม้า ซึ่งได้รับการตอบรับอย่างดีเยี่ยม เป็นการสร้างชื่อเสียงให้กับชุมชนนาหมื่นศรี และจังหวัดตรัง

ด้วยทักษะความเชี่ยวชาญในเรื่องลายผ้าทอ นางลัดดา มีการแปรรูปสินค้าเป็นผลิตภัณฑ์ที่หลากหลาย ประเภท เช่น กระเป๋า หมอน หมวก ผ้าพันคอ กล่องกระดาษชำระ ร่ม เป็นต้น ซึ่งได้รับการตอบรับเป็นอย่างดีจากผู้บริโภค นับเป็นเอกลักษณ์ผลงานที่โดดเด่น และเป็นแบบอย่างที่ดีของผู้พัฒนาผลงาน ศิลปหัตถกรรมที่ยืนหยัดแนวทางการอนุรักษ์มรดกแห่งภูมิปัญญาท้องถิ่น

ผ้าทอนาหมื่นศรีเป็นเอกลักษณ์ของผ้าไหมมัดหมี่ที่มีมากกว่า 200 ปี ปัจจุบันมีการเปิดเป็นพิพิธภัณฑ์ และศูนย์การเรียนรู้ผ้าไหมมัดหมี่ มหาวิทยาลัยชุมชนปักษ์ใต้ เพื่อเป็นแหล่งรวบรวมอนุรักษ์ และฟื้นฟูศิลปหัตถกรรมผ้าทอพื้นบ้านที่กำลังจะสูญหายไป ไว้ให้คนรุ่นหลังได้ศึกษาและสืบทอดเจตนารมณ์เพื่อให้ไว้เป็นสมบัติของลูกหลาน และนับเป็นเรื่องน่ายินดีที่มรดกทางภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชนนาหมื่นศรี ยังคงมีนางลัดดา ชูบัว ทำหน้าที่เป็นผู้ให้ความรู้ เพื่อเป็นหนึ่งแรงในการช่วยพัฒนาและอนุรักษ์งานทอผ้าอันมีค่าของชุมชนนาหมื่นศรีให้คงอยู่สืบไป

ผ้าคลุมไหล่ ลายครุฑ